

Nr 150.

Av herr **von Sneidern m. fl.**, *i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av hushållningssällskapen.*

I motiven till Kungl. Maj:ts proposition nr 176 angående omorganisation av hushållningssällskapen uttalar departementschefen, att ett nära sammanhang råder mellan frågan om statsanslag till sällskapens verksamhet och frågan om sällskapens organisation. Att det oaktat organisationsfrågan redan nu upptages till prövning torde bero på uppfattningen om nödvändigheten av att sällskapens omorganisation i överensstämmelse med fastställda grunder är genomförd, då anslag, vilkas tilldelande göres beroende av samma omorganisation, genom riksdagens beslut bliva tillgängliga. Emellertid, även om de nya grunderna för organisationen fastställas i år och, som torde vara avsett, anslagsfrågan förelägges 1924 års riksdag, anses ändå ej säkerhet föreligga, att samtliga sällskap hunnit genomföra sin omorganisation och på så sätt uppfylla villkoren för att bli delaktiga av i 1924—25 års riksstat upptagna anslag. Därför föreslås i den Kungl. propositionen, att åt Kungl. Maj:t lämnas rätt att, när särskilda skäl därtill föranleda, låta sällskapen komma i åtnjutande av anslag, trots att omorganisationen ej är genomförd. Det kan under sådana omständigheter ifrågasättas, huruvida det ej varit lämpligare att med öppna ögon för nödvändigheten av en i större utsträckning använd dispensrätt uppskjuta behandlingen av organisationsfrågan tills anslagsfrågan samtidigt kunnat behandlas. Genom anslagens uppdelning i anslag till sällskapens allmänna verksamhet och förvaltningsbidrag, som stå i direkt sammanhang med

omorganisationens genomförande, borde denna väg varit lätt framkomlig.

Skall organisationsfrågan emellertid avgöras före anslagsfrågan är nödvändigt, att riksdagen vid behandlingen av den förra har fullt klart för sig, till vilka ekonomiska uppoffringar riksdagen förbinder sig. Statsrådet uttalar härom, att i varje fall en sådan ökning i statens anslag till sällskapen bör ske, att full gottgörelse lämnas för den föreskrivna skyldigheten att utbetala ersättning till lantbruksombud och ledamöter i förvaltningsutskotten. Om än denna utfästelse från sällskapens synpunkt sett ej innebär någon ljusning i nuvarande bekymmer, måste riksdagen dock ha något reda på, vartill den förbinder sig. Någon beräkning häröver föreligger emellertid ej. De sakkunniga upptaga emellertid en summa av 50,000 kronor till resekostnads- och traktamentsersättning till lantbruksombuden. En jämförelse med kostnaderna för landstingens ordinarie sammanträden ger vid handen, att, trots dessa sammanträdens längre varaktighet, den beräknade summan för ombudsmötena antagligen behöver fördubblas. Ej mycket mindre torde kostnaden bli för förvaltningsutskotten, då medlemsantalet i hushållningssällskapens förvaltningsutskott sannolikt ofta kommer att närma sig tillåtna maximum, som är tolv medlemmar, under det riksmedeltalet för landstingens förvaltningsutskott är 5,76 medlemmar. Härtill komma andra kostnader för de ordinarie ombudsmötena ävensom alla kostnader för, det må medgivas, antagligen sällan förekommande extra möten. Emellertid är som synes genomförandet av den nya organisation, som förslaget nu föreligger, förenat med ej obetydliga kostnader, om vilkas storlek ingen tillförlitlig utredning föreligger.

Huvudpunkterna i de nya grunderna för sällskapens stadgar är fastställandet av *rätten* till inträde för varje yrkesutövare, genomförandet av det representativa systemet och rätten till ersättning för ombud och ledamöter i förvaltningsutskottet. Om de två första punkterna är intet annat än gott att säga. I princip ej heller om den tredje. Men i en tid så fylld med ekonomiska svårigheter, som den nuvarande, måste även berättigade krav och önskvärda utgifter ställas under diskussion och fördelar och nackdelar vägas mot varandra. Sällskapens förvaltningskostnader ha under de senare åren av naturliga skäl stegrats starkast av alla utgiftsposter och denna stegring har i viss utsträckning måst ske på bekostnad av andra

ändamål — anslagen till jordbrukets direkta understöd och uppmuntran. Det kan under sådana omständigheter ej annat än väcka eftertanke, då de ökade statsbidrag, som nu ställas i utsikt, ej skola gå till under jordbrukets depressionstider än mer behöfliga direkta bidrag till näringen i fråga, utan till nya förvaltningskostnader. Situationen kräver, att uppmärksamhet ägnas däråt, att sällskapens förvaltnings- och organisationskostnader ej bli oproportionerligt stora i förhållande till sällskapens övriga utgifter. Den föreslagna nya organisationen är en efterbildning av landstingsorganisationen och kommer att bli dyrare än denna. Antalet lantbruksombud är beräknat att snarare bli större än mindre än antalet landstingsmän och förvaltningsutskottet komma som förut är omnämnt, sannolikt att bli betydligt större än motsvarande utskott vid landstingen. Men hushållningssällskapens samlade utgifter utgjorde år 1920 kronor 5,179,925 under det landstingens voro kronor 71,085,510.

Det torde emellertid ej vara uteslutet att i någon mån kunna nedbringa sällskapens omkostnader på denna punkt utan att däri- genom åstadkomma oöverstigliga ekonomiska hinder för ekonomiskt svagt ställda personer att deltaga i sällskapens arbeten. Jämförelsen med landstingen synes ej allt igenom bärande. I landstingen deltaga ett stort antal ledamöter, för vilka representantskapet förutom direkta kostnader även medför förlorade arbetsinkomster. Representanter i denna ställning komma att bli ytterst sällsynta i sällskapen, vilkas ombudsmöten därjämte givetvis komma att förläggas vid för jordbruket lämplig tid på året.

I det av kommunalförfattningssakkunniga den 18 januari i år avgivna betänkandet angående ersättning åt innehavare av kommunala förtroendeuppdrag motivera sakkunniga de högre ersättningarna åt landstingsmännen i jämförelse med åt de kommunala förtroendemännen med bland annat »landstingens genomgående mycket större ekonomiska resurser». Denna motivering passar ej för jämförelse av landsting och hushållningssällskap. Tvärtom föreligger skäl att uppmärksamma nämnda sakkunnigas förslag att sätta ersättningen till vissa kommunala förtroendemän i relation till de lägre klasserna i resereglementet. Genom att i hushållningssällskapens stadgar införa en sådan självständig och lämpligt avvägd anknytning till resereglementet undvikas även en ytterligare stegring av kostnaderna, som den föreslagna likställigheten med landstingen medför, om näm-

ligen riksdagen sedermera antar det på dess direktiv av ovannämnda sakkunniga utarbetade förslaget till höjning av landstingsmännens dagtraktamenten och deras ersättning för resekostnader.

Om således än de föreslagna kostnaderna kunna modifieras, så äro dock för vinnandet av det mål, man eftersträvar, vissa ekonomiska uppoffringar nödvändiga. Ej så litet besvär är också förenat med själva valet, med matrikelföringen, med de praktiskt taget obligatoriska årliga avgifterna o. s. v. Under sådana förhållanden synes en billig begäran vara, att den representation, som erhålles, får befohgheter, som kunna motivera dessa uppoffringar. Sådant Kungl. Maj:ts förslag nu föreligger kan detta knappast sägas vara fallet. Genom det tillägg, som av Kungl. Maj:t gjorts till sakkunnigas förslag till § 12 mom. 3, har ombudens uppgift, utöver den att utse ledamöter i förvaltningsutskotten, blivit avsevärt begränsad.

Var och en känner den starkt återhållande verkan, som föreskriften om $\frac{2}{3}$ majoritet för beviljande av anslag till nya ändamål och behov utövar i varje beslutande församling. Emot denna bestämmelses tillämpning även i detta fall göres dock ingen invändning, men däremot mot Kungl. Maj:ts förslag att $\frac{2}{3}$ majoritet skall fordras för att besluta en utgift, som av förvaltningsutskottet avstyrkts och för att höja ett utgiftsbelopp, som av förvaltningsutskottet föreslagits. Högsta antalet ledamöter i förvaltningsutskottet är 12 — medeltalet ledamöter i landstingen är 44. Det är uppenbart att genom denna bestämmelse blir det praktiskt taget omöjligt för ombudsmötet att genomdriva något mot utskottet och utskottet erhåller gent emot sällskapet en förstärkt ställning i förhållande till den nuvarande — en utveckling i motsatt riktning mot den, som flertalet genom en reformering av sällskapen avsett. Sant är att 1910 års förordning innehåller samma bestämmelse, men endast för det fall att sällskapens ledamöter vid sammanträdena äga »allmän och lika rösträtt» — en bestämmelse på sin tid tillkommen för att förebygga eller försvåra framgången av så kallade illojala överrumpningsförsök genom massuppstånd till sällskapens sammanträden av för deras verksamhet i regel ganska ointresserade medlemmar. Men ej ens 1910 års förordning föreskriver denna bestämmelse i sällskap, där representativt system är genomfört, och där således den fara, som gav anledning till bestämmelsen, är alldeles utesluten. Något som helst skäl att nu beskära ombudens hittillsvarande befogenheter

föreligger veterligen icke. Skulle därför Kungl. Maj:ts proposition vinna riksdagens gillande, bör i varje fall anmärkning göras mot bibehållandet av § 12 mom. 3 punkt 2 och 3.

En annan detalj, som bör uppmärksammas, är att enligt förslaget skulle det hädanefter vara omöjligt för sällskapen att — som inom en del sällskap förekommer — lämna de ledamöter, som ej äro ombud, ej blott rätt att närvara och deltaga i förhandlingarne, utan även en i förhållande till ombuden reducerad rösträtt. Då inga medel att höja intresset för sällskapens arbeten böra förhindras, bör förslaget omarbetas så att sällskapen beredas möjlighet att ge närvarande ledamöter en begränsad rösträtt. Tvärtom kan ifrågasättas att göra en dylik rösträtt obligatorisk. Man kan vidare sätta ifråga, huruvida syftet att vinna en livlig anslutning till sällskapen vinnes genom att omöjliggöra en låg engångsavgift, som nu av vissa sällskap tillämpas, och i stället praktiskt taget göra årsavgifterna obligatoriska. Ty få torde de bli som betala en engångsavgift, som är tjugu gånger så stor som årsavgiften. I varje fall en kategori medlemmar, som står i en ekonomisk motsatt ställning till den, som man tänkt vinna genom en låg avgift en gång för alla.

Övervägas bör till sist, huruvida förfarandet vid val av ombud behöver kompliceras, som sker, genom fordran på att den valde skall erhålla absolut majoritet.

Som förut är bemärkt understryker statsrådet sammanhanget mellan organisation och anslag, ett sammanhang som ger statsrådet anledning till ett uttalande om statsanslagets minimistorlek. Även gör statsrådet ett uttalande om principerna för anslagets fördelning mellan de olika sällskapen, ett uttalande, som, om det av riksdagen godkännes, ehuru mycket kortfattat, räcker till att synnerligen försvåra eller omöjliggöra fortvaron av två av rikets hushållningssällskap. Detta sker genom förklaringen, att eventuella grundbidrag till sällskapen i framtiden skola utgå ej till varje sällskap utan till varje län och att föreslagna anslag till sekreterare skola utgå till länet och ej till sällskapet. Avsikten är att förebygga att »länsområdena för erhållande av större statsbidrag uppdelas mellan två eller flere hushållningssällskap». Var och en torde vara enig med statsrådet att en uppdelning *i detta syfte* icke bör uppmuntras. Skulle en uppdelning däremot befinnas vara till verkligt gagn och ett villkor för verksamhetens ändamålsenliga bedrivande kan

ifrågasättas, huruvida det är lämpligt att a priori fördöma en sådan åtgärd. Nu är emellertid en uppdelning förenad med så pass mycket kostnader utöver dem, vartill staten lämnar bidrag, att affären sannolikt ej är lockande. Det långvariga traditionella samarbetet inom de nuvarande sällskapen verkar även i sammanhållande riktning. Den fara, mot vilken man rustar sig, torde därför kunna betraktas som obefintlig. Några förslag till uppdelningar ha veterligen ej heller förekommit. Några onda och därför straffvärda avsikter beträffande 1800-talets grundavgifter torde ej heller kunna misstänkas, vare sig hos älvsborgarne, vilka 1829 uppdelade sitt 1812 grundade hela länet omfattande sällskap, eller hos kalmariterna, som 1859 uppdelade sitt sällskap, vilket förskriver sig från år 1811.

Lämpligheten av Kalmar läns fortsatta uppdelning på två sällskap lär komma att från detta läns representanter framhållas. Vad beträffar Älvsborgs län finnas åtskilliga starka skäl för den nuvarande ordningens bibehållande. Länets stora utsträckning i norr och söder, de betydande avstånden mellan länets olika delar och de i viss mån från varandra avskilda områden, varav länet består, ha från början orsakat uppdelningen på två sällskap. De högeligen förbättrade kommunikationer, som tillkommit sedan den tid, då uppdelningen skedde, ha ej så fullständigt som på många andra håll fört länets olika delar tillsammans. Residensstaden är ej den ort, där länets befolkning lättast sammanträffar — denna plats ligger för övrigt utom länet, det är nämligen Göteborg. Den geografiska särställning, som Älvsborgs län intager, tog sig även uttryck vid den förra året genomförda nya valkretsindelningen vid val till andra kammaren, då Älvsborgs län var det enda län i riket, vars landsbygd uppdelades i två valkretsar i överensstämmelse med en enstämmig önskan inom länet. Men ej blott länets geografiska form motiverar bibehållandet av de två sällskapen, dess storlek försvarar väl en sådan uppdelning. Älvsborgs län hade den 31 dec. 1920 en folkmängd av 300,348 personer och är vad befolkningens antal beträffar det fjärde länet i riket. Av denna folkmängd bodde vid samma tidpunkt 233,381 på landsbygden och överträffades i detta avseende länet endast av Malmöhus län. Går man till sist till den i jordbruk och fiske sysselsatta befolkningen, som i detta sammanhang i främsta rummet bör uppmärksammas, ägde länet vid 1910

års folkräkning 168,900 så sysselsatta personer, ett antal ej obetydligt större än något annat län i landet, och mer än dubbelt så stort som motsvarande befolkning i fem andra län med egna hushållningssällskap. Då hushållningssällskapens verksamhet i främsta rummet är inriktad på det mindre jordbrukets understöd och befrämjande spelar antalet brukningsdelar inom länet en stor roll. Antalet var vid 1819 års arealinventering 32,526 stycken, det största antalet i riket och mer än dubbelt så stort som antalet i 9 län med självständiga hushållningssällskap. Medeltalet för riket utom Älvsborgs län var 17,227 brukningsdelar. Enligt samma års husdjursräkning var länet med avseende på antalet hästar det femte i riket och ägde mer än dubbelt så många hästar som fem län. Med avseende på antalet nötkreatur var länet det tredje i riket och ägde mer än dubbelt så många nötkreatur som sju län. Till areal besädd med säd till mogen skörd var länet det femte i riket samt mer än dubbelt så stort som åtta län.

Dessa statistiska siffror angivas ej för att visa den oeftergivliga nödvändigheten av att länet är uppdelat i två hushållningssällskap, utan de anförs för att visa, att när av geografiska och andra skäl en uppdelning kommit till stånd, som för verksamhetens praktiska bedrivande befunnits i hög grad gagnelig och som befolkningen önskar bibehållen, någon orätt med uppdelningens bibehållande ingalunda begås mot övriga sällskap, vilka i åtskilliga fall ha en verksamhet av mindre omfattning än vartdera av Älvsborgs läns båda sällskap ha.

Departementschefens yttrande kan därför ej få stå oemotsagt, utan är vår hemställan, att riksdagen, så framt riksdagen ej nu vill uttala sitt ogillande av departementschefens principer för anslagens fördelning, åtminstone lämnar denna fråga öppen tills anslagsfrågan blir föremål för riksdagens prövning.

Huruvida åter riksdagen nu bör fatta ett positivt beslut i anledning av propositionen beror givetvis i främsta rummet på, huruvida det skall bli jordbruksutskottet möjligt att åstadkomma den ovan påpekade bristande utredningen samt i övrigt vidtaga angivna önskvärda ändringar.

Vi tillåta oss därför hemställa
att riksdagen vid prövning av Kungl. Maj:ts
proposition nr 176 måtte beakta i denna motion
angivna önskemål.

Stockholm den 1 april 1922.

Axel von Sneidern.

Axel Vennersten.

Edv. Björnsson.

Ol. Pettersson.

Karl Sandegård.
